

Barcelona i l'estructuració territorial de Catalunya

per **Jordi Parpal i Marfà**
Tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona

És una responsabilitat important, i al mateix temps un honor, formular l'exposició inaugural del curs del cinquantenari de la Societat Catalana de Geografia, parlant precisament d'un tema tan «fàcil» com el de Barcelona i «l'estructuració territorial de Catalunya».

I sobretot, davant d'uns professionals que tenen el gran prestigi històric d'haver estat els principals autors de la divisió territorial de la Generalitat republicana, que estan fent tantes aportacions al debat avui en dia, i que seran, sens dubte, grans assessors del Parlament, a l'hora d'endegar la tasca legislativa territorial en aquest mandat.

En aquest sentit es plantejava la moció que els diputats del meu grup varen presentar com a conclusió del debat de política general del setembre, que malgrat haver estat rebutjat, espero que el seu esperit sigui recollit en el consens necessaris que ha de presidir l'elaboració d'un projecte de llei tan important com el que dic.

Estic segur que, de nou, podem comptar amb la col·laboració de la Ciència Geogràfica en el treball.

Aquesta exposició no es tractarà doncs, de resumir o comentar les diverses aportacions teòriques que s'han formulat, les diverses propostes elaborades. No es tractarà com parlaven en Casassas i Clusa en el seu treball per la Fundació Bofill, de la proposta Vilaseca, la proposta Argullol, la proposta Ribas Piera, o la d'ells mateixos. I molt menys gosaria formular la proposta Parpal.

Es tracta precisament de tot el contrari. De fer unes reflexions polítiques sobre el tema, i obrir ben bé els sentits, els ulls i les orelles per a recollir les aportacions dels especialistes, professionals, acadèmics, geògrafs, i dels sociòlegs, economistes, juristes i urbanistes.

1. El confusionisme terminològic

Permeteu-me iniciar la reflexió amb l'observació que la realitat territorial de Catalunya, ens ha portat freqüentment a aplicar conceptes a realitats que, normalment, a tot el món, s'apliquen a realitats diferents.

Així, normalment quan es parla d'àrees metropolitanas, es fa referència a realitats de 1.000-1.500 km² i àdhuc més, i quan s'analitza la realitat d'una ciutat important, es fa referència a un continu urbà.

A Barcelona, la ciutat, el municipi no té més de 100 km², però el continu urbà real són els 470 km² de la Corporació Metropolitana actual, com a mínim el Barcelonès, el pla de Barcelona, i part de la comarca històrica del Baix Llobregat.

Recordeu solament com Madrid ciutat, el Madrid del Sr. Tierno, el Govern i la movida, té 600 km², més territori que la Corporació Metropolitana de Barcelona.

Això no és bo, ni és dolent. Simplement és. És una realitat que cal assumir si es vol transformar o millorar.

Jo he dit sempre, i ho crec, que el model és bo. Que l'existència de 27 municipis dins de la «ciutat» ens dona un conjunt urbà ja descentralitzat, amb totes les possibilitats i riqueses que això comporta, i que s'haurà de completar amb el procés de descentralització del municipi de Barcelona, ja iniciat, i amb voluntat política ferma de prosseguir, amb ritme, amb prudència cronològica però irreversible.

2. La divisió internacional del treball i les àrees metropolitanes

Actualment les activitats són mundials. L'especialització i el mercat és mundial. El comerç, els diners, la nova tecnologia, es concentren, es decideixen a New York, Los Angeles, París, Amsterdam, Rotterdam, en grans concentracions metropolitanes que lluiten aferrissadament per atreure inversions, negocis, i per això presten serveis, subvencionen iniciatives, planifiquen territoris. I això és el motor, no solament de les «capital», sinó la garantia de creixement de nivell de renda del «rera-país» Ille de France, Califòrnia, Països Baixos, si aquest està correctament estructurat.

Permeteu-me una cita, ja antiga (de Blumenfeld), però crec de gran actualitat en la situació socio-econòmica del moment:

«Són doncs les indústries secundàries o no-bàsiques, tant de serveis personals i d'empreses com les indústries «dependents», les que constitueixen la força real i duradora d'una economia metropolitana. En la mesura que continuen funcionant eficientment, la metròpoli sempre serà capaç de substituir amb noves indústries «exportadores» aquelles que puguin ésser destruïdes per les vicissituds de la vida econòmica.»

Catalunya s'enfronta amb un veritable repte dins la divisió internacional del treball. Un país de 6 milions d'habitants, 3.000 la C.M.B., s'enfronta amb el repte de garantir un paper, —com més gran i més important millor— dins la marxa de la història; la divisió internacional del treball, de les activitats, cultura, ciència, investigació, tecnologia, etc...

Quan Barcelona competeix amb altres ciutats espanyoles i europees, per assolir la instal·lació d'una gran factoria d'alta tecnologia nord-americana està, en el fons, dient: «Catalunya és una regió ideal per instal·lar-la». Un cop assolit això, ja veurem si és millor Barcelona, Gavà, Cerdanyola, el Vendrell o Girona.

En resum, la C.M.B. ha de situar-se a nivell de co-capital d'Espanya, de capital mediterrània, europea i mundial, i aquest és el servei que presta a tot Catalunya, si ho sabem vertebrar correctament, i oblidem falsos enfrontaments i contradiccions territorials, i molt menys institucionals al si de casa nostra.

I, aquest paper ha garantit, històricament, la pervivència de la nació catalana.

No és un factor únic, evidentment. És un conjunt de molts factors, però és indubtable que el fet de gaudir d'una ciutat centre de comerç, d'activitat, de cultura i de ciència, és un fet important per a potenciar una història, una cultura, una personalitat. L'existència de la Barcelona metropolitana, amb tots els immigrants inclosos, és una garantia (no la única ni exclusiva) important per la perduració de Catalunya com a nació.

3. L'estructuració interna de la Corporació Metropolitana de Barcelona

És un fet comprovat que no hi ha un model únic d'organització de les conurbacions als diversos continents. Els models europeu i americans són ben diferents, i entre ells, no és similar París a Milà, Amsterdam a Copenhaguen o al Grates London Council.

El que sí és clar és que Barcelona i els municipis que amb ella formen la ciutat metropolitana, formen una de les conurbacions més greus, més deficitàries, més dures i amb més necessitats del món industrialitzat.

Els efectes de la crisi, les taxes d'atur, que coneixeu prou bé, són de les més importants d'Europa.

La dialèctica centre-perifèria, ciutat-suburbi, no solament al conjunt metropolitana, sinó també a cada un dels municipis, producte del model de creixement de molts anys, requereix una política certament distribuïdora de rendes i de serveis al si de la ciutat.

En l'exposició feta fins ara, ja s'ha explicat, com es requereix una forta personalitat per endegar un procés de recuperació econòmica.

Però, també és imprescindible una institució amb suficient poder i autoritat, que sigui capaç d'impulsar una política d'inversions, de serveis i de finances, que per la via de la redistribució i els salaris indirectes, sigui capaç, primer, d'aturar el procés de suburbialització i, al mateix temps, de reequilibrar un territori i, per tant, uns sectors ciutadans tan malmesos.

Si no som capaços de fer-ho, el conjunt català tindrà sempre al seu si, un greu problema no resolt, un generador de conflictivitat social important, uns sectors de ciutadans de Catalunya marginats, un lastre pel conjunt del país.

Sortosament, el reconeixement de la realitat metropolitana per l'Estat espanyol, i les recents converses entre el President de la Generalitat i el President de la Corporació Metropolitana de Barcelona i Alcalde de Barcelona, auguren unes possibilitats de diàleg i d'entesa que, crec, poden conduir a una definitiva estructuració de la institució metropolitana.

La possibilitat que la nova Llei de Règim Local estableixi que Barcelona gaudeixi de la seva Carta Municipal, perdria tot el sentit si no anés acompanyada de la Carta Metropolitana.

M'hauran de perdonar la potser excessiva extensió parlant dels temes barcelonins i metropolitans però crec, sincerament, que si no es pren consciència dels mateixos no ens en sortirem en l'ordenació territorial de Catalunya.

I, també, que cal superar certs complexos de elefantismes anti-barcelonins, certes arterioesclerosis intel·lectuals paralizades en els temps del desenvolupisme i l'especulació i, sobretot, la falsa dialèctica barcelonina-rera país, urbanisme-ruralisme, ciutat-natura, etc.

S'han de reduir els desequilibris i evitar les macrocefàlies, però amb visió de realisme, de futur, de, sobretot, defensa de la globalitat del territori català.

I, per tant, passem ara a la segona part d'aquesta exposició.

Crec que hem de començar per unes bases de partida, uns fets, que al marge de voluntarismes i opcions polítiques, estan presents i hem d'assumir:

3.1. La singularitat de la conurbació barcelonesa

No en parlaré més, però no es pot aïllar del conjunt de l'ordenació territorial de Catalunya. Els ritmes polítics o parlamentaris, ens poden portar a un temps diferent però la visió ha d'ésser integrada.

Jo puc assegurar la voluntat que la regulació de la C.M.B. es faci dins del conjunt legislatiu, però també puc assegurar que les necessitats de Barcelona, i dels 26 municipis metropolitans són tan urgents, tan improrrogables que, si el conjunt d'ordenació territorial, per les causes que fos, es rebaixés, els municipis de la comarca metropolitana haurien de trobar mecanismes per autogestionar-se per si mateixos.

Per a mi, l'apropament, amb el reconeixement de les singularitats que calgui, de la realitat de la C.M.B. a l'estructura d'una comarca seria la forma més adient.

3.2. La singularitat dels 900 municipis

Tots estem d'acord amb la dufuncionalitat que representa l'existència de 900 municipis a Catalunya, mancats la majoria d'ells de recursos, serveis, capacitat i fins i tot d'habitants.

Trobar quina és l'administració local correcta per solucionar aquesta qüestió, quants nivells d'administració són necessaris, quines competències, funcions, òrgans de govern, etc., és el punt clau com no se li escapa a ningú.

Tampoc no se li escapa a ningú la impossibilitat política i constitucional de procedir a una fusió forçosa de municipis, per molt que seria desitjable, i, per tant, la necessitat de potenciar processos de la concentració de serveis.

Aquest és el paper fonamental de la comarca. La possibilitat de prestació de serveis comuns a diversos municipis, que superen les possibilitats de cada u, però, també, la capacitat de manar, d'exercir poder decisor i impulsiu, d'«autoritats» sobre els afers que els correspongui.

És a dir la comarca com a administració local, amb personalitat pròpia, que és molt més que la pura i simple mancomunitat de serveis municipals.

3.3. L'administració del poder autonòmic

Un concepte ha de quedar clar, ¿estem disposats a iniciar un procés de distribució territorial del poder recentment adquirit per la Generalitat de Catalunya, o no? i ¿estem disposats que aquest procés sigui l'element catalitzador d'una redistribució, del famós reequilibri territorial, o no?

Jo crec que és fonamental. Que les competències exclusives de la Generalitat de Catalunya no vol dir que siguin exclusives del Govern central d'aquesta. Que han d'ésser redistribuïdes, descentralitzades als propis municipis i, sobretot, a les comarques.

La comarca és l'òrgan que millor pot prestar molts dels serveis de major proximitat al ciutadà, que són competència catalana. Recordo que quan parlo de comarques, en aquest aspecte, parlo també com a tal de la C.M.B.

Les comarques han de rebre, doncs, competències de l'administració de la

Generalitat i el finançament corresponent per a elles, o la creació de mecanismes hisendístics i fiscals per a les comarques a través del Parlament.

Però aquesta administració ha de muntar també els seus òrgans d'administració desconcentrats o perifèrics. No han d'ésser massa ni massa importants però han d'existir. S'han de programar i coordinar bé i d'acord amb models globals. No pot ser que cada conselleria organitzi la seva desconurbació, els serveis territorials a la seva manera.

Aquest podria ser el paper de la Regió o vegueria, sense confondre'l en cap cas amb l'administració local del municipi o la comarca.

3.4. La Província

Cal concebre els dos aspectes de província. Com a tal, com a estructura de l'administració perifèrica i política de l'Estat i com a administració local.

No és cap originalitat dir que les diputacions no tenen sentit històric ni actual a Catalunya i que, per tant, han d'endegar el procés de buidat, funcional, econòmic i material vers el Govern de la Generalitat en alguns aspectes i vers els municipis i comarques en uns altres.

4. La nova Llei de Règim Local i la que ens hem de dotar a Catalunya

Vegin que no entro en nombre de comarques, regions o províncies, límits i fronteres, perquè crec que és la diferència de competències a qualsevol discussió de territori.

Permetin-me, com a darrera part de la meva exposició, una sèrie de reflexions de caire més polític.

1.—És imprescindible endegar el procés d'ordenació territorial de Catalunya, que es fonamenti en les comarques, i que obri un procés de superació del minifundisme municipal, que estimuli el reequilibri i redistribució, és a dir, que permeti una bona política territorial.

2.—Aquest procés ha de permetre també una redistribució del poder, descentralització i desconcentració, la qual cosa vol dir que una ordenació territorial local, no pot ser separada d'una ordenació de l'administració perifèrica catalana.

3.—Aquest procés ha d'ésser dirigit amb gran prudència i rigor. Ni podem multiplicar les administracions, ni crear mecanismes de LOFCAS i traspessos a dins de Catalunya. No podem crear de cap manera mecanismes de reivindicació territorial constant de les administracions territorials i la central a casa nostra. Prou complicat és crear l'Espanya de les autonomies, prou difícil és consolidar la de Catalunya, per crear un nou confusionisme, aquest, propi.

4.—Tot aquest procés ha de tenir dos objectius fonamentals:

—La millor Prestació dels serveis als ciutadans, a través dels òrgans que té més a prop.

—La clara distribució de facultats i, per tant, de responsabilitats entre les diverses administracions, que desestimuli els conflictes entre elles i, sobretot,

que el ciutadà tingui molt clar de qui depèn cada cosa, i a qui ha de presentar la instància o la denúncia, a qui pot exigir i jutjar.

5.—La diversitat de totes i cadascuna de les comarques, i la riquesa que representa a Catalunya, l'existència d'un sistema de ciutats, que cal potenciar, que és la millor base per una bona ordenació territorial. Cada una d'aquestes ciutats ha de fer aquella funció de capitalitat que dèiem al començament parlant de Barcelona. Les comarques basades en un sistema de ciutats.

6.—El sistema de competències crec que ha d'ésser molt obert, és a dir, s'han de fixar les matèries en què les comarques poden actuar, però que siguin les pròpies comarques les que segons els seus ritmes, necessitats i estructures, adoptin els acords d'assumpció de competències i de la seva gestió amb tota llibertat.

La legislació de la C.M.B. de l'any 74, crec que ofereix moltes possibilitats en aquest sentit, ja que permet que sigui el propi òrgan de govern metropolità, juntament amb els municipis, qui decideixi en un procés temporalment indefinit els serveis que a poc a poc i quan és necessari i possible assumeix.

¿Serà possible aquest objectiu? i ¿serem tots plegats capaços d'encertar en un objectiu de tanta transcendència pel futur de Catalunya?

En el fons, tota divisió territorial comporta una redistribució del poder, del poder econòmic i del poder polític.

Avui ¿quin tipus de poder polític ha de potenciar la divisió territorial de Catalunya?

Ha d'ésser una divisió que afavoreixi algun tipus de poder de cada partit en particular. No ens enganyem. Cada partit estudia quina distribució afavoreix millor els seus objectius o interessos partidaris. Crec que no. I per tant, està clar que en cap cas la comarca pugui ésser circumscripció electoral pel Parlament de Catalunya.

Encara seria pitjor que la divisió territorial s'enfoqués pensant en la potenciació i perpetuació de les classes polítiques de cada lloc, dels caps de sardina de tot arreu. El perill de voler satisfer l'aparell polític i burocràtic de tot el principat és més fort que l'anterior, és el que denunciava ja fa temps el president Tarradellas. És allò que mantindrà sempre les capelletes i els campanars.

Jo crec que l'ordenació territorial ha de potenciar en primer lloc el poder del conjunt de Catalunya, de la identitat i personalitat de Catalunya i, dins la mundialització dels fenòmens econòmics i socials, potencii la realitat diferenciada de la societat catalana.

Tornem al nucli de l'exposició. Catalunya ha estat sempre quelcom diferenciat, específic, dins la realitat política espanyola i, això, està destinat a ésser mantingut al si d'espais més amplis com l'Europa comunitària.

Aquesta especificitat no és única ni està concentrada territorialment. És plural i diversa, i no és solament econòmica o demogràfica, ho és també cultural, històrica, política.

Jo advoco perquè aquesta peculiaritat, l'especificitat plural de la societat catalana, es mantindrà amb més seguretat si hi ha una divisió del territori que li permeti uns mínims de coherència i de prestació de serveis. De múltiples capitalitats de la societat catalana.

És a dir, i insisteixo, un sistema de comarques, eixades en ciutats poderoses, competents i competitives, i un estatus específic però rellegat amb el conjunt de la capitalitat metropolitana.

Enfront d'una divisió que serveixi per perpetuar les maquinàries politico-burocràtiques, o per multiplicar-les, i per tant estimuli el constant conflicte competencial i competitiu entre elles, i entre aquestes i el govern de la Generalitat, ha d'ésser una divisió que descentralitzi i desconcentri, que organitzi les necessitats «locals» dels ciutadans d'arreu de Catalunya, que no són iguals ni homogènies, i que tenen a més una riquesa cultural i social pròpia.

Crec que el procés ha d'ésser obert, en el temps i en el territori, que la legislació ha d'ésser el marc que permeti el desenvolupament propi de cada àrea, a partir ella mateixa, i que margini els límits i el marc global d'aquest procés.

Catalunya és una realitat petita dins la divisió internacional de les activitats. Si la ciutat metropolitana de Catalunya, si Barcelona, perd el vent de la història, podem provincialitzar-nos definitivament com a nació, ¿No és aquesta una de les claus de la candidatura als JJ.OO.?

Però juntament amb això hi ha una altra realitat: la pluralitat i riquesa de la societat catalana amb la seva complexitat territorial, cultural, temàtica. Aquesta complexa realitat requereix uns ens locals, que si bé tots han de garantir uns mínims, és bo i necessari que entre aquest ens, hi hagi diferències, com a expressió de la voluntat de futur dels ciutadans que viuen a cada indret territorial de Catalunya.

La Constitució, i l'Estatut no solament ens permeten sinó que ens manen aquest objectiu.

La nova llei de bases de Règim Local permetrà que el Parlament de Catalunya legisli sobre la matèria.

La necessitat de procedir a la nova ordenació territorial és ja un requeriment urgent, per acabar amb les petites o grosses batalles institucionals a tots nivells que no provoquen més que ineficàcies i per evitar que es consolidin estructures de poder burocràtic que farien impossible una ordenació racional en el futur.

Estic convençut que les diverses forces polítiques del país encertarem el camí correcte i disposarem la suficient generositat política i obertura de mires per assolir el consens necessari en una decisió de tanta importància per al conjunt de territoris de Catalunya, és a dir de tanta importància per a Catalunya.

26 octubre 1984

Curs del Cinquantè Aniversari